

TÜRK BİRLİĞİ

YAŞAR YENİÇERİOĞLU

Türk Birliği= Turan

Yaşar Yeniçerioglu

Geçen haftaki yazımda "Türk Birliği"nden bahsetmiş ve bu konudaki önerilerimi yazacağımı söylemişim. Ancak, kendisini "Türk Milliyetçisiyim, Türkçüyüm" diye tanımlayan birçok kişinin, "Turan, Turancılık, Türk Birliği, Türk Dünyası" gibi kavramların anlamını bilmedikleri; sadece hamasi laflarla ve altı boş cümlelerle bir şeyler söylemeye çalıştıklarını görüyorum.

Bu yüzden, asıl konuya girmeden birkaç yazımda bu hususları açıklamayı düşünüyorum. Ama öncelikle Nobel ödülü sahibi Prof. Dr. Aziz Sancar'ın; Türk Devletleri Teşkilatı'na bağlı "Türk Üniversiteler Birliği"nin 7 Haziran 2023 tarihinde Semerkant'ta yapılan toplantısındaki uzun konuşmasından bir bölüm paylaşarak başlayacağım: "Uzun zaman birbirinden ayrı düşmüş Türklerin bir araya gelmeleri, güçlerini birleştirmeleri, kendilerinin ve dünyanın kalkınmasına ortak katkılar sunma imkânına ulaşmaları bizim hep gençlik hayalimiz olmuştur..." demiş ve "Tanrı Türk'ü korusun" diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Turan

Bu sözcüğün geçmişi çok eski olup ilk İranlıların kullandığı ve İran'ın kuzeydoğusundaki topraklara "Turan" ve burada yaşayanlara da "Turanlılar" dedikleri belirtilmektedir.

Yılmaz Öztuna, "Büyük Türkiye Tarihi" adlı eserinde; "Turan: İranlıların ilk çağda Türkistan'a verdikleri ad: İran ve Turan. Türk Yurdu. Mecazen: Türklerin yeryüzünde yaşadıkları bütün ülkelerin toplamı... (c.7/s.371)."

Dr.Rıza Nur da "Türk Tarihi" adlı eserinde; "Turan diye eski İranlılar Maveraünnehir, Türkistan, Kaşgaristan (Kaşgar) gibi çitlere demişlerse de bunlarla beraber daha bir çok ülkeleri ihtiva eden bu geniş yurdun hepsi birden Turan'dır (c.1/s.13).

Prof.Dr. [Ahmet Bican Ercilasun](#) ise 07.12.2021 tarihli "[Turan Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisinin 1.sayısı](#)"nda yayımlanan "Turan Kavramı ve Turancılık" başlıklı uzun makalesinde (Y.Y: Makaleyi bulup okumanızı tavsiye ederim); "MEB İslâm Ansiklopedisi'nde Minorsky, Turan kavramını şöyle tanımlar: "Türân, İranlıların, İran'ın şimâl-i şarkisindeki ülkeye verdikleri isim" (Minorsky 1988: 107).

Scott C.Levi, Barthold ve Richard Frye'in değerlendirmelerine dayanarak Sasanî literatüründe Turan sözünün 'İran'ın güneydoğu uç bölgesinde yaşayan yerel gruplara işaret' ettiğini yazar (Levi 2002: 390). Taberî, İstahrî, İbni Havkal gibi İslâm müellifleri bu bölgede, Abbasiler döneminde de bazı yerlerin Turan diye anıldığını kaydederler (Minorsky 1988: 113).

Minorsky, Tûra sözüyle ilgili 'en doğru faraziye'nin Marquart'a ait olduğunu kabul eder. Bu faraziyeye göre Tûra, ana vatanları Harezmi olan yerleşik İranlılarla savaşan ve 'Amu-Derya ile Aral gölünün şarkında' bulunan göçebe İskit Masagetlerin adı idi. Bu faraziyeden hareketle Minorsky şu yargıya varır: Sonradan vuku bulan kavimler muhacereti, Asya'nın kavmi haritasını tamamıyla değiştirmiştir. Tûra adı, tedricen İran halkının yeni düşmanları, sırasıyla Sacaraucae, Toharlar, Yüçiler, Kuşanlar, Hioniler, Eftalitler ve Türkler için kullanılmıştır (Minorsky 1988: 107-108).

Başlangıçta Türk kavimlerine ait olsun olmasın Tûra ve ondan türemiş olan Turan sözünün, Sasanîler dönemindeki Avesta derlemelerinde, artık Türkler için kullanıldığı muhakkaktır. 6.yüzyılın ikinci yarısında hükümdarlık yapan İstemi Kağan'la Nüşirevan'ın ilişkileri çok iyi bilinmektedir. Kaldı ki

Köktürklerden önceki Eftalitler (Akhunlar) ve Hioniler de Türk idi...

Kökü, 3-7.yüzyıllardaki Sasaniler dönemine dek uzanan Turan kavramı, Firdevsî'nin Şehnâme'si ile bugüne kadar sürecek olan istikrarlı bir anlama kavuşur ve yaygınlaşır. Bu anlam, 'Türklerin yaşadığı ve yönettiği coğrafya' anlamıdır. Firdevsî'nin Turan'a verdiği anlamı, 16.yüzyıldaki Şerîfî tercümesinden izleyebiliriz. Şehnâme'de Turan sözü ilk olarak 'Ferîdun'un ülkeyi oğulları arasında paylaşması' bölümünde geçer; Turan, Türklerin atası olan Tûr'a verilir:

...Turan, Semerkant'ın ötesinde yaşayan Türk ve Tatarların vatanıdır ve bu coğrafyaya Çin ile Mâçin (Yukarı Çin) de dâhildir.

Harezmî de Mefâti'hü'l-Ulûm (977 civarı) adlı eserinde 'İranlıların, Ceyhun Nehri'nin öte yakasını 'Türklerin sınırı' anlamında Merz-i Tûrân diye isimlendirdiklerini söyler (Sarıncay 2012: 407).

9.-13.yüzyıllar arasındaki Arap kaynaklarında, Turan yerine 'Türk ülkesi, Türklerin ülkesi', bazen de 'Türkistan' terimleri kullanılır (Şeşen 1998).

Avrupa Turan kelimesini d'Herbelot'nun, Bibliothèque Oriental (1697) adlı eseri ile tanımıştır. 'Burada doğuştan Türk olup Tûr'un neslinden gelen ve Farîdun'un oğlu olan Afrâsiyâb, 'Amu-Derya'nın ötesinde...' şarka ve garba doğru uzanan bütün ülkelerin hükümdarı olarak gösterilmiştir... Tûrân tabirinin Avrupa'da mer'iyet kazanması ise XIX. asırda olmuştur (Minorsky 1988: 109).

Kırım'ın Bahçesaray şehrinde 1883'ten beri çıkardığı Tercüman gazetesinde, Gaspıralı İsmail de Türklerin kalkınması ve Türk birliği fikrini işliyordu. 1905'te Rusya'da meşrutiyet ilan edilince Tercüman başlığının altına koyduğu 'Dilde, fikirde, işte birlik' şiarı, Türk dünyasında geniş bir taraftar kitlesi bulmuştu.

Necip Asım, Velet Çelebi, Mehmet Emin (Yurdakul), Hüseyinzade Ali, Ahmet Hikmet, Akçuraoğlu Yusuf, Ahmet Ferit (Tek), Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi, Âkil Muhtar (Özden), Köprülüzade Mehmet Fuat gibi dönemin ünlü Türkçüleri bu derneklerin kuruluş ve çalışmalarında yer alırlar.

Gökalp daha 1895'te, yüksek öğrenim için İstanbul'a gittiği zaman, kendi ifadesiyle 'Hüseyinzâde Ali Bey'le temas ederek, Türkçülük hakkındaki kanaatlerini' öğrenmeye başlamıştı (Ziya Gökalp 2014: 29).

Aynı yıllarda, 1910 yılında Macaristan'da da Árpád Zempléni'nin, Turáni Dalok (Turan Şarkıları) adlı eseri yayımlanır ve 30 Aralık 1910'da, Turáni Társaság (Turan Cemiyeti) kurulur...

Macaristan'daki Turan Cemiyeti 1912 yılında Ahmet Hikmet ve Yusuf Akçura'yla da ilişki kurar. Cemiyet 1913 yılında Turán adlı bir dergi de çıkarır ve derginin yayını 1944 yılına dek sürer (Önen 2003: 62-63).

Osmanlı Türkiye'sinde, Ziya Gökalp'ın Turan şiirinden sonra Turan kavramı edebiyatta ve sosyal hayatta çok yer almıştır. Bizzat Gökalp'ın kendisi birçok yazı ve şiirinde Turan kavramını kullanır.

'Turan, Türklerin oturduğu, Türkçenin konuşulduğu bütün ülkelerin mecmuudur' (Ziya Gökalp 1976: 78-79).

Ömer Seyfettin de Turan ülküsünün hararetli bir taraftarıdır... Ömer Seyfettin yalnız hikâye ve şiirlerinde değil düz yazılarında da Turan kavramını işlemiştir.

...“Türklerin muhtelif ülkeleri, muhtelif devletleri olabilir. Fakat lisanları, dinleri, milliyetleri birdir.

‘Turan’ bir devlet değil harsî, millî bir vatandır. Türklerin oturduğu, ekseriyet teşkil ettiği yerler hep Turan’dır. Siyasî hudutlar, büyük Turan’ı parçalayamaz...’

“... Türklerin lisanca birleşmesi, bütün Turan’ın birleşmesi demektir. Kırım’ın büyük evladı İsmail Bey, son nefesine kadar bu âli mefkûreyi hakikat hâline getirmeğe çalıştı. Hatta biz Osmanlı Türklerini bile uyandırmaya çalışıyordu. Turan halkı onun sözlerini dinlemediği için ne kadar geri kaldı. Bugün talih bize yardım etti... (Ömer Seyfettin 2016: 527-529).

...Halide Edip dahi... 1912’de Yeni Turan adlı bir roman yazmıştır.

Müfide Ferit Tek de 1918’de yayımlanan Aydemir romanını, Türkistan Türklerinde Türklük bilinci uyandırmayı ülkü edinen bir kahraman üzerine kurmuştur.”

Haftaya devam...